

Заславська Світлана Ігнатівна,
кандидат технічних наук, доцент,
заступник директора з навчальної роботи
Білоцерківського інституту неперервної професійної
освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ

Анотація. Розкрито питання інноваційної діяльності педагога та її ролі у модернізації освітньої системи. Показано результати дослідження, що виконуються у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти стосовно готовності педагога професійного навчального закладу до інноваційної діяльності. Визначено шляхи подальшого коригування навчальних планів та програм для курсового підвищення кваліфікації педагогів.

Ключові слова: інноваційна діяльність педагога, професійні здібності педагога, ознаки готовності.

Заславская Светлана Игнатьевна

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация. Раскрыты вопросы инновационной деятельности педагога и его роли в модернизации образовательной системы. Показаны результаты исследования, выполняемые в Белоцерковском институте непрерывного профессионального образования относительно готовности педагога профессионального учебного заведения к инновационной деятельности. Определены пути дальнейшей корректировки учебных планов и программ для курсового повышения квалификации педагогов.

Ключевые слова: инновационная деятельность педагога, профессиональные способности педагога, признаки готовности.

Svitlana Zaslavska

INNOVATIVE ACTIVITY OF TEACHER A PROFESSIONAL SCHOOL

Abstract. The questions of teacher's innovation activity and its role in the modernization of education system are discovered. The results of the research performed in Bilotserkivsky Institute of lifelong professional education as for the readiness of the teacher of professional educational institution to innovative activity are shown. The ways of further adjustment of curricula and programs for course training of teachers are identified.

Keywords: innovative activity of teacher, professional abilities of teacher, signs of readiness.

Постановка проблеми

ЮНЕСКО визначає інновації як спробу змінити систему освіти, свідомо і

навмисно поліпшити нинішню систему.

Освіта в Україні на шляху євроінтеграції потребує нововведень, творцем яких може бути педагог-новатор.

Інноваційна діяльність педагога професійної школи сприяє професійному самовдосконаленню та зростанню його професійної компетентності і, як наслідок, створює умови для підвищення рівня підготовки робітничих кадрів у ПНЗ, що є одним із шляхів економічного зростання України. Готовність педагога до інноваційної діяльності передусім пов'язана з його професійними здібностями, які слід формувати та розвивати.

Актуальність проблеми дослідження. За думкою академіка В. Кременя, процес модернізації освіти потребує низки основних завдань, серед яких на першому місці є проблема «забезпечення формування інноваційної людини – людини із новим типом мислення, інноваційною культурою та здатністю до інноваційного типу діяльності»⁵.

Інноваційна діяльність педагога – це діяльність, яка заснована на осмисленні свого власного практичного досвіду через порівняння з передовим педагогічним досвідом, науковими дослідженнями у відповідному напрямі. При цьому сучасному педагогу необхідна здатність виявляти актуальні проблеми освіти, знаходити і реалізувати ефективні способи їх вирішення.

Головна мета освітньої інноваційної діяльності – розвиток педагога як творчої особистості, перемикання його діяльності з репродуктивного типу на пошуковий, у становленні його як розробника інноваційних методик та їх реалізації у навчально-виховному процесі освітніх закладів. Характер інноваційної діяльності педагога залежить і від наявних у конкретному навчальному закладі умов, насамперед – від рівня його особистісної готовності до цієї діяльності.

Підготовка педагога до інноваційної діяльності повинна починатися у навчальному закладі й удосконалюватись у процесі післядипломної педагогічної освіти: формальної, неформальної, інформальної й самоосвітньої.

В основу навчального процесу в закладах післядипломної освіти слід покласти формування (удосконалення) професійних здібностей педагога до здійснення інноваційної діяльності за рахунок застосування інноваційних форм і методів навчання дорослих.

Аналіз основних досліджень та публікацій

Сучасна освіта все більше набуває інноваційного характеру, що потребує професіоналів у галузі освіти, здатних до інноваційного мислення. Інноваціям в освіті присвячено фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених (І. Дичківська, Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Кремень, В. Паламарчук, О. Попова, Л. Пуховська, О. Савченко, В. Сластьонін, В. Туласевич, М. Галтон та ін.).

Загальні й специфічні особливості інноваційної діяльності як творчої розглянуто у працях Ф. Гоноболіна, В. Загвязінського, А. Маркової, Н. Юсуфбекової

⁵ Кремень В. Ті, хто відкликаються на зміни НАПН України у 2015 р. та завдання на 2016 р. / В. Кремень // Управління освітою. — 2016. — № 5. — С. 39–43.

та ін. З погляду вивчення педагогічних здобутків і поширення передового досвіду інноваційна діяльність вчителя досліджувалася Ю. Бабанським, М. Поташником. Особливості інноваційних явищ у сучасній системі освіти розкрито в наукових працях М. Бургіна, М. Кларіна, С. Полякова, Л. Подимової, А. Хутірського.

Інноваційна діяльність як вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, введення нового в педагогічну практику представлена в працях Т. Демиденко, Н. Клокар, О. Козлової.

Реалізація творчого потенціалу особистості педагога пов'язана з механізмами внутрішньої активності суб'єкта, продуктивністю підсвідомих процесів та проявом креативності. Від багатого творчого потенціалу залежить рівень креативної самореалізації та саморозвитку.

Серед численних критеріїв креативності можна виділити такі: оригінальність, гнучкість, чутливість до проблем, самостійність, незалежність, відкритість, спонтанність⁹.

Визначено сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя. Системно-творчим серед них є креативний компонент⁶.

І. Козакевич виділяє фактори інноваційного потенціалу вчителя⁴:

- творча здатність генерувати нові уявлення та ідеї;
- професійна установка на досягнення пріоритетних завдань освіти;
- вміння проектувати і моделювати свої ідеї на практиці.

Інноваційною педагогічною діяльністю займається багато творчих вчителів, серед яких умовно можна виокремити три групи: вчителі-винахідники, які приходять до нового в результаті власних пошуків; вчителі-модернізатори, які вдосконалюють і по-новому використовують елементи створених систем задля позитивного результату; вчителі-професіонали, які швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи¹.

Отже, суспільство потребує педагогічних фахівців нового типу, здатних системно і конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, ухвалювати правильні рішення, продукувати принципово нові ідеї у різних педагогічних напрямках.

Сучасний учитель – це вчитель інноваційної орієнтації, який готовий до змін, переорієнтації власного мислення, усвідомлення нових вимог щодо педагогічної діяльності, до інноваційної педагогічної діяльності⁷.

⁹ Сластенин В. А. Готовность педагога к инновационной деятельности / В. А. Сластенин, Л. С. Подимова // Сибирский педагогический журнал. — 2007. — № 1. — С. 42–49.

⁶ Матвієнко Р. О. Інноваційна педагогічна діяльність у сучасній системі освіти [електронний ресурс] / Р. О. Матвієнко, Ю. В. Коломієць. — Режим доступу : [rusnauka.com/14 ENXX/2009/Pedagogica/45755.doc.htm](http://rusnauka.com/14_ENXX/2009/Pedagogica/45755.doc.htm)

⁴ Козакевич І. В. Проектування готовності вчителя до інноваційної діяльності / І. В. Козакевич [електронний ресурс]. — Режим доступу : teacherjournal.in.ua/fakhovi_napryami/dlya_zavcha // 1243 Учительський журнал online 08.09.2015.

¹ Дичківська І. М. Формування інтелектуальних мотивів у контексті інноваційного навчання в підготовці фахівців: методологія, технологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. / І. М. Дичківська. — К. – Вінниця, 2003. — Ч. 3. — С. 327–331.

⁷ Огієнко О. І. Формування готовності до інноваційної діяльності як важлива складова професійної підготовки майбутнього вчителя / О. І. Огієнко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. — 2013. — № 7(33). — С. 154–161.

Педагог із застарілими знаннями, байдужий до пізнання й використання у своїй діяльності нового, формуватиме подібні комплекси й у своїх вихованців, з яких мало хто зможе стати успішною особистістю².

Гальмом для інноваційного розвитку освіти є неготовність багатьох педагогів та керівників до інноваційної діяльності, сприйняття та застосування інновацій⁸.

Виклад основного матеріалу

Аналіз літературних джерел показав, що однією з найважливіших якостей педагога, умов успішності його, як професіонала, є готовність до інноваційної діяльності.

У Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти проводяться дослідження шляхів формування професійних здібностей педагога до виконання інноваційної діяльності. Модель інноваційної діяльності педагога нами досліджувалася в аксіологічному аспекті з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей педагога³. Анкета самооцінки педагогом інноваційної діяльності включала чотири напрями:

- 1) мотиваційно-творча спрямованість особистості;
- 2) креативність;
- 3) професійні здібності до інноваційної діяльності;
- 4) індивідуальні особливості педагога.

Факторно-критеріальна модель оцінки готовності педагогів ПНЗ до інноваційної діяльності показала, що найвагоміший фактор – професійні здібності педагога до виконання інноваційної діяльності.

Анкетування проводилося серед педагогів ПНЗ Київської області. В подальшому географію респондентів було розширено. Проанкетовано 190 педагогічних працівників з ПНЗ Житомирської, Київської, Одеської, Сумської областей.

Характеристика респондентів:

- викладачі – 50 осіб (26%), майстри – 140 осіб (74%);
- чоловіки – 86 осіб (45%), жінки – 104 особи (55%);
- мають вищу освіту – 112 осіб (59%);
- середню технічну – 78 осіб (41%);
- вік до 30 років – 17 осіб (9%), 30–50 років – 102 особи (54%), більше ніж 50 років – 71 особа (37%);
- стаж роботи в ПНЗ на посаді: до 5 років – 50 осіб (26%), 5–10 років – 39 осіб (20%), 10–20 років – 57 осіб (30%), більше ніж 20 років – 44 особи (24%).

² Завалевський Ю. Сутність інноваційної педагогічної діяльності / Ю. Завалевський // Педагогічний дискурс. — 2014. — № 17. — С. 63–69.

⁸ Олійник В. Система педагогічної освіти та педагогічні інновації / В. Олійник // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2001. — № 4. — С. 61–69.

³ Заславська С. І. Шляхи вдосконалення підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійної освіти / С. І. Заславська // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти ; редкол. : О. Л. Ануфрієва [та ін.] ; голов. ред. В. В. Олійник. — К. : АТОПОЛ ГРУП, 2015. — № 15(28). — С. 63–73.

На питання: «Ви впевнені, що інтерес до інновацій у педагогічній діяльності для Вас стійко привабливий?» — «так» відповіли 98 осіб (52%).

Водночас на питання: «Скільки разів у минулому навчальному році Ви намагалися застосувати які-небудь новинки у своїй роботі?» — отримали таку картину:

- 1–2 рази – 22 особи (23%);
- 3–5 разів – 42 особи (43%);
- 6–10 разів – 29 осіб (30%);
- більше ніж 10 разів – 4 особи (4%).

Дані анкетування свідчать про те, що інноваційна діяльність для педагогів не є вкрай необхідною. Пояснення цьому дав аналіз відповідей на питання: «Підкресліть три основні причини, які гальмують впровадження у масову практику нових педагогічних ідей, підходів і прийомів роботи».

Виявлено такі причини:

- 1) відсутність матеріального заохочення;
- 2) недоліки часу і сил для створення й застосування педагогічних нововведень;
- 3) відсутність інформації про інноваційні педагогічні та новітні виробничі технології.

Чим же приваблива інноваційна діяльність для педагогів?

На рис. 1 представлено результати анкетування.

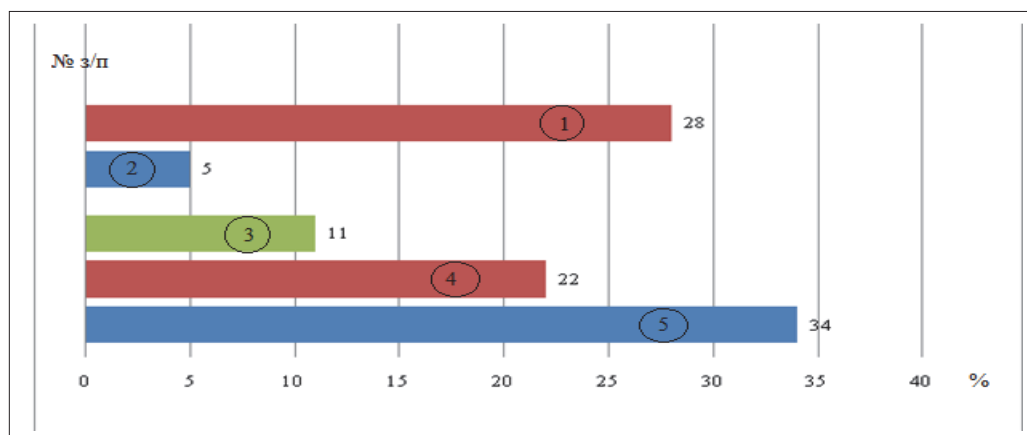

Рис. 1. Аргументи до інноваційної діяльності педагога

1. Повніше реалізуємо свій досвід, здібності; зростає самоповага (28%).
2. Приємна підтримка з боку адміністрації (5%).
3. Зростає авторитет серед учнів, батьків, колег (11%).
4. Цікаво створити щось своє, краще ніж було (22%).
5. Підвищується інтерес учнів до навчання (34%).

Як свідчать дані рис. 1, найвагомим аргументом у педагогів для інноваційної діяльності є підвищення інтересу учнів до навчання.

Водночас, на думку педагогів, гальмом під час створення або застосування нового виявлено таке:

- нові ідеї важко практично реалізувати (36%);
- немає компенсації за новаторські зусилля (23%);
- немає впевненості, що нове принесе практичну користь (19%);
- неминучі невдачі, помилки, а це неприємно (14%);
- не вистачає волі довести нове до досконалості, тому часто починаєш і кидаєш (8%).

Виходячи з вищевказаного, для активізації інноваційної діяльності слід створювати відповідні умови для педагогів.

Під час анкетування ми з'ясували, які нові педагогічні технології могли б застосувати педагоги при сприятливих умовах.

Отримані результати представлено на гістограмі (рис. 2).

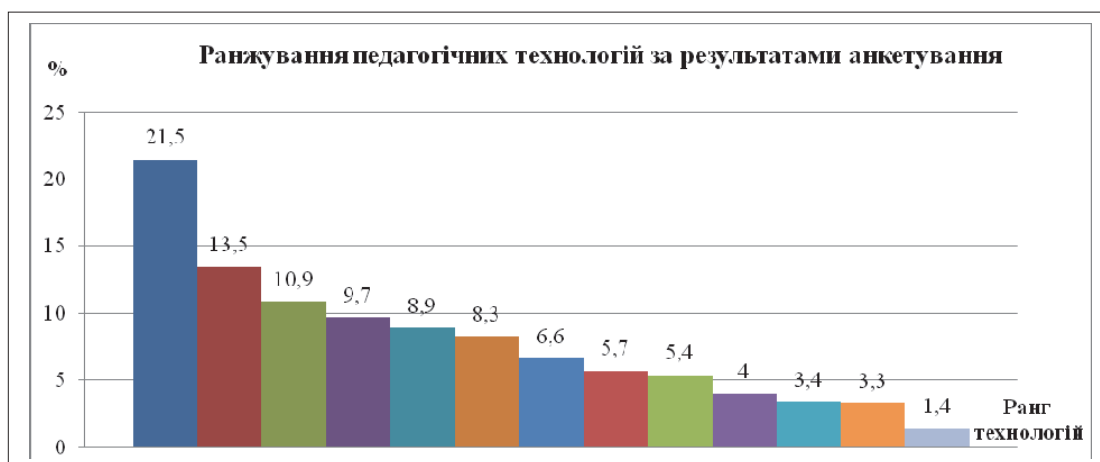

Рис. 2. Ранжування педагогічних технологій за результатами анкетування

1. Ігрові технології (21,5%).
2. Технології індивідуального навчання (13,5%).
3. Технології проблемного навчання (10,9%).
4. Інформаційно-комунікативні технології (9,7%).
5. Технології проектного навчання (8,9%).
6. Технології повного засвоєння знань, умінь, навичок (8,3%).
7. Технології розв'язання творчих і винахідницьких завдань (6,6%).
8. Технології диференційованого навчання (5,7%).
9. Моделювання професійної діяльності (5,4%).
10. Кейс-технології (4,0%).
11. Технології модульного навчання (3,4%).
12. Технологія знаково-контекстного навчання (3,3%).
13. Фреймова технологія (1,4%).

Відповідно до даних гістограми, викладачі віддають перевагу ігровим технологіям, далі на ранг нижче йде блок технологій:

- індивідуального навчання;
- проблемного навчання;
- інформаційно-комунікативного навчання;

- проектного навчання;
- повного засвоєння знань, умінь, навичок.

Інші технології менше цікавлять педагогів, що, на наш погляд, пов'язане з недостатньою їх обізнаністю.

Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, що позитивно змінюють систему освіти.

Ознаки своєї готовності до створення інновацій педагоги оцінили таким чином (рис. 3).

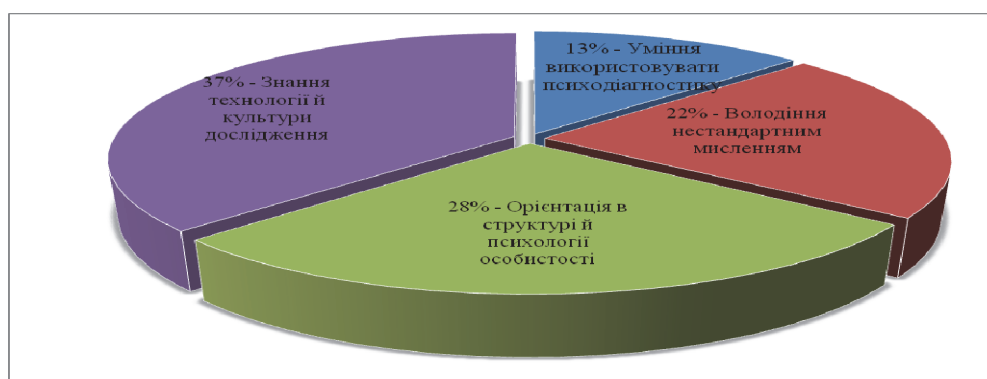

Рис. 3. Ознаки готовності педагога до створення інновацій

Відповідно до даних на рис. 3, на перше місце педагоги поставили знання технологій й культури дослідження, на друге – орієнтацію в структурі й психології особистості. Тобто, педагоги розуміють, що для дієвості інновацій їх необхідно розробляти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей конкретної групи учнів.

При анкетуванні ми з'ясували, якими діагностичними методиками володіють педагоги. Отримали такі результати:

- тестові методики різного типу (29%);
- взаємооцінка (24%);
- застосування самооцінки за результатами діяльності (23%);
- вивчення особистості у спеціально створених ситуаціях (14%);
- експертна оцінка (10%).

Аналіз результатів дослідження визначає шляхи подальшого коригування навчальних планів і програм для курсового підвищення кваліфікації педагогів з метою підготовки їх до активної інноваційної діяльності.

Висновки

Аналіз літературних джерел і практичного досвіду навчальних закладів професійної освіти показує, що інноваційна діяльність педагогів є локомотивом модернізації освіти, переведення її на рейки євроінтеграції. Однак, на жаль, тільки приблизно половина з опитаних педагогів мають стійкий інтерес до інновацій у педагогічній діяльності. Першочергове завдання керівників освітніх установ –

створити необхідні мотиваційно-стимулювальні умови для активізації інноваційної діяльності педагогів. У закладах післядипломної освіти слід застосовувати інтерактивні методи з метою формування у педагогів готовності до інноваційної діяльності.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

Проведення досліджень та розроблення блочно-модульних навчальних планів і програм з метою акцентування уваги на формуванні (удосконаленні) умінь педагогів з інноваційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Формування інтелектуальних мотивів у контексті інноваційного навчання в підготовці фахівців: методологія, технологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. / І. М. Дичківська. — К. – Вінниця, 2003. — Ч. 3. — С. 327–331.

2. Завалевський Ю. Сутність інноваційної педагогічної діяльності / Ю. Завалевський // Педагогічний дискурс. — 2014. — № 17. — С. 63–69.

3. Заславська С. І. Шляхи вдосконалення підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійної освіти / С. І. Заславська // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти ; редкол. : О. Л. Ануфрієва [та ін.] ; голов. ред. В. В. Олійник. — К. : АТОПОЛ ГРУП, 2015. — № 15(28). — С. 63–73.

4. Козакевич І. В. Проектування готовності вчителя до інноваційної діяльності / І. В. Козакевич [електронний ресурс]. — Режим доступу : teacherjournal.in/ua/fakhovi_napryami/dlya_zavcha // 1243 Учительський журнал on-line 08.09.2015.

5. Кремень В. Ті, хто відкликаються на зміни НАПН України у 2015 р. та завдання на 2016 р. / В. Кремень // Управління освітою. — 2016. — № 5. — С. 39–43.

6. Матвієнко Р. О. Інноваційна педагогічна діяльність у сучасній системі освіти [електронний ресурс] / Р. О. Матвієнко, Ю. В. Коломієць. — Режим доступу : rusnauka.com/14_ENXX/2009/Pedagogica/45755.doc.htm

7. Огієнко О. І. Формування готовності до інноваційної діяльності як важлива складова професійної підготовки майбутнього вчителя / О. І. Огієнко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. — 2013. — № 7(33). — С. 154–161.

8. Олійник В. Система педагогічної освіти та педагогічні інновації / В. Олійник // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2001. — № 4. — С. 61–69.

9. Слостенин В. А. Готовность педагога к инновационной деятельности / В. А. Слостенин, Л. С. Подимова // Сибирский педагогический журнал. — 2007. — № 1. — С. 42–49.

Svitlana Zaslavska

**INNOVATIVE ACTIVITY OF TEACHER A PROFESSIONAL SCHOOL
IN THE CONTEXT OF IMPROVING THE EFFICIENCY
OF THE EDUCATIONAL SYSTEM**

Innovation activity of teacher helps to improve the current education system. Primarily the readiness of the teacher to innovation activity is connected with his professional abilities. The main goal of innovation activity is teacher development as a creative person and switching it from reproductive activity type to the search.

The research of ways of forming professional skills of teacher to innovation activity is held in Bilotserkivsky Institute of lifelong professional education. The model of innovation activity of teacher was investigated in axiological aspect considering individual and psychological characteristics of the teacher.

Factorial and criteria evaluation model of readiness of teachers professional educational establishments to innovation activity showed that the most important factor is the professional abilities of teacher to realization of innovation activity.

The next step is analysis of the questionnaire results «Questionnaire is innovation activity». According to received information only 52% of respondents believe that interest to innovations in pedagogical activity is attractive. Three main reasons were discovered that hamper implementation in practice of mass innovation:

- 1) there is no material interest;
- 2) disadvantages of time and effort for creating and using innovations;
- 3) lack of information about innovative pedagogical and production technologies.

The most powerful argument for innovative activity of teacher is increasing interest of pupils to teaching.

Among the innovative educational technologies the most often teachers use gaming technologies.

Teachers in assessing of their readiness to the creation of innovation put the knowledge of technology and culture of research at the first place.

As for the diagnostic methods teachers give preference to test methods of various types.